

Németh Ákos

A SZÍNHÁZ VIDÉKEN

Hajolj egészen közel hozzájuk, nézz a szemükbe, hallgasd meg őket, érezd meg a nők illatát, látod a férfiak borostáját? Látod, ahogy látszani akarnak? Tűrd a dühüket, sírj a magányukon, sírj velük, ne vess velük, szakíts időt.

I. Az emberek

Az igazgató

Túlélőművész. Nagyon buta ember hírében áll, de ez csak a jól ápolt látszat.

Premierbulin, legkésőbb éjfélkor, mikor először érzi meg magán a hétköznap alázatos színész lassan elködösülő tekintetét, okosan hazamegy, a károkról másnap jelentést kér. Hatszázévesnek érzi magát, százévesnek látszik, úgy érzi, a fiatal színésznők őszintén, férfiaságáért és művészetéért szeretik, és mert ő szeretetre méltó. Ilyenkor meghatódik, és úgy érzi, mégis, mindennek dacára, érdemes élni. Ezért a színház szreplőgárdájában a fiatal színésznők enyhe túlsúlyt képviselnek.

Alfaja a „közületek való vagyok, ne bántsatok” típus. Szánalomkelésben utazik. A gázsiemeléért hozzá bekopogó színésszel együtt sír, kiforgatja üres igazgatói zsebeit, a rámenősebb példányok még kölcsön is kérnek, vagy adományt gyűjtenek.

A gázsiemeléért érkezett végül üres kézzel bár, de elégedetten távozik, mert hiszen

1 „jól megmondta” 2 „na, ennek sincs egy vasa se” 3 „még ő tartozik nekem”

bár ez utóbbi később mégis valahogy különös kellemetlen érzéssel tölti el.

Fontosabb válfaját Fazekas Mihály Döbrögi alakjában rajzolja elénk, mégis valahogy egy olyan Döbrögi ő, aki magára, mint polgárpukkasztóra gondol, ezt külsőleg is jelzi, merthogy nyakkendőt sose hord, zakóhoz is csak garbót visel, de mivel sajnos hízásra hajlik, ez nem is rossz megoldás. A felesége színésznő, aki halálra gyöttri, sok a gondja, így méltán mogorva. Kiabálni szeret, szokott is, újabban ritkábban, mert vértolulása van, és minek annyi izgalom, és rájött, hogy a bajok akkor is elmúlnak, ha semmit sem teszünk ellenük.

A fiatal rendező

Titán. A vállán egeket hord, a művészetért él, ami abban is megmutatkozik, hogy az asszisztensét idegbajba kergeti, a tervezők terveit naponta zokogva összetépi, és kéri, hogy ne alázzák őt meg, a színészeket minden határon túl próbáltatja, általában úgy, hogy lyukat beszél a hasukba, közöttük ugrál a színpadon, és végeredményben senkit nem hagy dolgozni. A kritikusokat gyűlöli, náluk jobban csak a többi fiatal rendezőt, akikkel bár egymás munkáit sosem nézik meg, de pályatársairól alkotott véleménye sommás és megmásíthatatlanul lesújtó. Magányosnak érzi magát, premierek után gyakran elbűjlik, és sír, de mindenképpen súlyosan berúg. Mániája az alázat, alázat a színpad iránt, alázat a munka iránt, alázat egymás iránt, ezeket, amint lehet, felemlíti, van, hogy mondatonként többször. Rendkívül hiú arra, hogy szerény. Állítása szerint kritikát nem olvas, titkon nemcsak olvassa, de megtanulja őket, sőt évek múlva is képes bármelyiket idézni.

A jó kritikát a faliújságra tűzi, vagy fénymásolatokat hagy a büféasztalain, nyitás előtt szellemként besuhanva, és remélve, hogy senki sem látja, és később az asszisztensére fogja, akit nyilvánosan le is tol majd emiatt.

Rendes munkanapon késő hajnalig ül a büfében, lelki életet él a színészeivel, vagy gyakran magában borong.

Idővel megkomolyodik, feleségül veszi a sűgőt, és megpályázik egy igazgatói állást.

Az öreg rendező

Az ikonográfiában ezüst alapon fehér vodkásüveggel ábrázolják, nem tudni miért.

Darabot nem olvas, igazából olvasni senki nem látta még, ismerősei szerint nem is tud.

A büféétlapot az asszisztenssel már a próbán lekéri, ezt az asszisztenssel a fülébe felolvastatja, a suttogás idegesíti, ezért hangosan. Az éppen próbáló színész szövegét ilyenkor tovább mondja, de közben rutinosan a semmibe fókuszál, és a jelzalogra gondol. Színésszel kizárólag ordítva beszél, ügyelővel, kellékessel nagyon ordítva, asszisztenssel mint a kutyával, a díszletessel sehogy, hozzájuk az asszisztentst küldi. Az igazgatóhoz is az asszisztentst küldi. A próbára a koreográfia szerint későn érkezik, nyüzsgő csapat kíséretében, akik közül néhányat felismer, többeket nem. Próba alatt kizárólag az első asszisztensével értekezik, de mivel ordítva suttog, mindenki mindenről időben értesül.

Próba első tíz perce azzal telik, hogy elmagyaráztatja magának, ki kicsoda a színpadon, és miért van ott. Ha hülyeséget lát, és véleményének nyakán kidagadó erekkel hangot ad, sosem szabad vele közölni, hogy ezt tegnap ő maga kérte. Ha a harmadik felvonásban üvöltve megkérdi, hogy miért nem jött be a király, csak nagyon halkán súgjuk meg neki, hogy a királyt már az első felvonásban lefejezték, és gyorsan higgynünk neki, hogy viccelt, és nagyon hangosan nevéssünk.

Az asszisztens

Igazából már nem is él. Főpróbahéten naponta kap kétoldali infarktust, de ezt nem veszi észre, legfeljebb valami távoli enyhe nyomást érez a szíve tájékán, néha, futás közben, súlyosabb esetben leül, és fáradtnak tűnik. Arra járó idősebb színész nő ilyenkor kedvesen érdeklődik, „sokat ittunk az este, igaz, csillagom?” Többen naponta felmondanak neki, egyik sem a főnöke. Átlagosan naponta bepanaszolják az igazgatóságon, idősebb színésznők rutinosan naponta többször is. Futásban közlekedik. A mentősökkel jóban van, több váltásban ismeri őket, amikor öngyilkos vagy haldokló színészhez érkeznek a színház épületébe, premier napján; a színész halálát főpróbahéten amúgy szereti, ilyenkor van ideje egy kávéra. Problémás eset, úgymint halálos beteg és megnémult, és öngyilkos, különösen jó. Máskülönben állva alszik. A színész feltámadása több munkával jár, ettől fél. Alkoholista színész táskájában hihetetlen rutinnal azonnal találja meg az üveget, ezt elveszi, színészt meghallgatja, és nem szól vissza. Időnként szomorúan szülőanyjára gondol, aki emlegetve van.

A középkorú nő az énekkarból

Igazából nincs kora. Nagyon régen itt van. A büfébe sose megy, minden próbán feltűnésmentesen unatkozik, a távolba fókuszál, és nem gondol semmire. Színpadra lépések közti szünetben, úgy a próbán, mint az előadáson, kötöget.

Az elkészült kötést senki sem látja. Háromévenként egyszer, premier után mégis a büfében marad, lelki életet él, szörnyen berüg, és lefekszik az ügyelővel.

Másnap grófnő.

Színész: a szelíd alkoholista

Szöveges feladattal csinján bánjunk. Nem ritka, hogy szöveget felejt, szöveget téveszt, darabot téveszt, egész estét téveszt, játszónapon nem

jelenik meg, bár egyébként a büfében mindig megbízhatóan fellelhető. Ilyenkor utólag mindig bocsánatot kér, közben gyakran sír.

Dramai élete van. Erről szívesen mesél, közben kölcsönkér. Előadáskor az ügyelők réme, akik gyűlölik. Nem jókor jön be, viszont ha már színpadon van, gyakran ki se jön. Az izgatott suttogást, „Te már meghaltál bazmeg, gyere ki!” sose hallja.

Ha a takarásban a megfelelő járásban jelenik meg, akkor viszont már negyedórával előbb ott van, izgul, a két mondatát ismételteti, és mindenkinek útban van.

Felnőtt gyerekei vannak, akik sose járnak színházba, apjukat enyhén szégyellik, de már megszokták, és ha olykor otthon látják, megkérdik: „papa, ma nincs próba?”, ilyenkor, szünnapon is, a színházba megy, és a büfébe ül, amit éppen takarítanak.

A büfészínész

A büfében ő a legjobb. A jópofa beszélősök, az azonnali ripoztok, a helyes és helytelen pofátlankodások mestere, paródiában egyszerűen verhetetlen. A büfében minden szerepet eljátszik, sőt jobban eljátszik, művészete vitathatatlan, teljes vértetében csillog. És mert ezeket a szerepeket sose ő kapja, sérelmei bőségesek, és általában bosszúálló fajta, viccei gyakran kerülgetik a valódi főszereplőt, aki a hallótávolság határán kimerülten magányosan fröccsözik, maga elé bambul, és örül, hogy él. Tény viszont, hogy a valódi nagy bölényekkel nem húz ujjat, őket kerüli, mintegy észre sem véve, bár az öreg bölényeket mindenki kerüli. Ezer évre visszamenőleg emlékszik mindenki minden bakijára, ezekből viccet gyárt, és humorosan előad, esténként többször, és havonta több este. Nagy asztaltársasága van, de ha valaki lemaradt, sose féljen, több asztalhoz átül, és programját repertoáron tartja, ha új arc tűnik fel, valósággal brillíroz, saját viccein hangosan, sokáig és jókedvvel nevet.

Kedves figura, első blikkre mindenki szereti, csak titkon veri a feleségét, és csak egy kicsit, és újabban szúr a mája, már orvosnál is járt.

Nem jókedvű ez a nevetés.

A büfés

Már mindenén túl van. Mindent tud, de az se érdekli. Szürke eminenciás: igazgatót buktat, különösen gazdasági igazgatót, akivel éppolyan kibékíthetetlen és megmagyarázhatatlan özönvíz előtti okokból utálják egymást, mint a kutya meg a macska. Az alábbi mondattal automatiku-

san halálos ellenséggé tehető: „Kinyithatom az ablakot? Itt valahogy mindig zsírszag van.” Jóban kell vele lenni, ha a szakmában életben akarsz maradni. Mogorva, mindent és mindenkit un, már mindent látott. Szolidabb áfacsalásra kapható. Színházba csak hátulról megy be, előadást nem néz, nem elvből, csak nem jut eszébe. Kezdő büfés korában, mikor még maga árult a nézőtéri büfében is, legalább kívülről hallgatta a színészeket, az operettet szerette.

A nagy drámázásnak nem híve, se a hosszú előadásnak, azután mindenki siet haza, művészetből elég a rövid, a többit el lehet mesélni a büfében.

Az éjszakai portás a művészbejárónál

Szörnyen unja az egész állatkertet. Különbözik normális ember lenne, de hát elvált, és a gyerektartás, igaz? Éjszaka pedig mégiscsak többet fizetnek. Kezdő korában többször is volt úgy, hogy nem mert hinni a szemének, aztán félrefordult, vagy úgy tett, mint aki alszik. Manapság már tényleg alszik. Ha nem alszik, akkor tévét néz, és közben kis műanyag tányérból kínai kaját eszik, bár ettől fáj a gyomra, vagy véres hurkát, ezt lábaskában kis rezsón meg is melegíti. Hihetetlen technikásan képes enni úgy, hogy nem néz a lábába, merthogy a tévét nézi, mégis eszik. A színészek közül csak azokat tartja valamire, akiket a tévében is lát, ha ilyen megy el a fülkéje előtt, annak visszaköszön, ha reklámban is látja, akkor előre. Kifigyelt, hogy a reklámokban nemcsak szép emberek szerepelnek, hanem mindenfélét, és az jár a fejében, hogy egyszer ő is szívesen szerepelne egyben, bármilyenben. Még nem mert megkérdezni, hol kell jelentkezni, de meg akarja. Ez az álma.

Erről álmodik, míg a színészek hangoskodnak a fülkéje előtt.

A többre bivatott fiatal színésznő

„Véletlenül van itt.” Ezt mindjárt közli, és egyéb dolgokban is nagyon határozott. Lobb-, érde-, munka-, asztal- és mindenféle egyéb társaságot alkot a fővárosból egy-egy munkára érkező frissdiplomás rendezőkkel, őket még a főiskoláról ismeri, és ezek valóban szívesen is dolgoznak vele, mert a helyi öreg színészeketől félnek. Mindenkiel jóban van, aki más színházból érkezett, ezeknek drámaian ecseteli a helyi barbár viszonyokat, mindenesetre mondandóját feltétlenül azzal kezdi, hogy véletlenül, hogy itt van, és sok más helyre hívták, ezt ő választotta, de tévedett. A fővárosi nagymenő szabadúszókkal különösen jóban van, a jóbanlevés egyfajta látványos, társadalmi eseményszámba menő foko-

zatával, rossz poénokon is hosszan szívből kacag, a büfében nagyon mulat, a próbán nagyon dolgozik, és egyébiránt is minden módon nagyon él.

Külsőleg megbízhatóan azonnal felismerhető, mert februári éjszákán, a büfében, hangulatvilágítás mellett is a hajába tűzött napszemüveggel ül.

Az öltöztető

Valaha, fiatalon, meghatározatlan, ködös érdeklődéssel, izgatottan érkezett a színházba, ahol a ködös elképzeléseket a gyakorlat gyakran viharos, de legkevésbé sem érdektelen mindennapjai váltották fel. Több válfaja ismeretes.

A fiatal lány, aki pár napja eleven színészt sem látott, de ha látott volna, se mertte volna megszólítani, általában kóbor színházrajongó, aki más állást nem talált, ez meg mégiscsak színház, a helyzetét egyelőre élvezzi, és még lehordani is hagyja magát, néhány reménytelen vagy nagyon prózaian beteljesült színházi szerelem után férjhez megy, ha eddig egy csepp romantikát megőrzött, úgy egy színészhez, gyerekeket szül neki, és egy életre megutálja a színészeket, a színházat, ahová a lábát sem teszi be többé, a szót, hogy művészet, hallani sem bírja, s miután elvált, nem is muszáj neki, addig a napig, míg kamaszlánya be nem jelenti, hogy színésznő lesz, ha addig él, akkor beszél a fejével, aztán felpofozza, miután mindketten sokáig sírnak, de a mama, a valahai fiatal öltöztető lényegesen tovább, és aztán egyedül is, és emlékezik, hogy milyen boldogság is volt valaha boldogtalannak lenni, és milyen nyomorult az embernek így, egyedül.

A középkorú, aki szülés után sem talál mást, lehordani már nem lehet, ellenben Avon-termékeket árul, túl rég ismeri a színésznőket ahhoz, hogy egyfajta meghittség ki ne alakuljon, sőt szimpátia, sőt barátság, a színházról már többet tud, mint egy sor rendező, maga a színházművészet neki leginkább vasalandó jelmezeket jelent, modern vagy klasszikus nem mindegy, mert a klasszikust nehezebb. Elégtétellel nézi, ahogy a színésznő a jelmeztervezővel hisztizik, mert a jelmeztervezőket fontoskodó libáknak tartja, akikből túl sok van ezen a világon, előadás után siet haza, mert a férje, aki sofőr és teherautót vezet, baromi féltékeny, és a színház szótól is kiütése van, pedig ő hűséges. Azért egy turnén egyszer egy fiatal színésszel lefekszik, erre sose akart gondolni, míg a színész el nem szerződött innét, azóta valahogy többször eszébe jut, még a titkárságra is belógott, és megnézte a színészt egy

másik színház honlapján, ezt szégyellte, de hosszan nézte, és elolvasta az életrajzát is, megnőszült, gyerekek, a képen a tekintet még acélos és vonzó. Kopaszodik.

De vonzó, mit tegyünk.

Jegyszedő

Nagymama. Kicsit molett, pirospozsgás arca örökké mosolyog, ha férfi volna, lehetne a Mikulás. Szereti a művészetet, hóbortos dolognak tartja, de szereti. Kedvencei a fiatal színészek, igyekeznek jó helyekre ültetni őket, ha egy-egy este feltűnnek a nézőtéren, és besurrannak megnézni a kollégákat. Pirul, ha meztelenkednek a színpadon, akkor nem néz oda, különben mindig mindent megnéz, és mindenről jó véleménye van. Sokat változott az ízlése lánykora óta, ezen maga is csodálkozik. Már ezeket a modern dolgokat is szereti, bár nem érti, de az a véleménye, hogy nem kell mindent érteni, a művészet nem arra való, hogy értsék, hanem hogy hangulata legyen tőle az embernek. Türelmes az emberekkel, bár a későn jövőekkel sóhajtozik, de kis elemlámpájával, amire különben büszke, a helyükre vezeti őket, enyhe fejszóválás mellett, mert így a művészet csorbul, és nem teljes a hangulat. Viszi is majd haza a lámpát, elemet cserélni, mert pislákol ma is, és hogy szégyenszemre ki ne aludjon teljesen, kicseréli ő, mert nem lehet mindennel a színházra várni.

Türelmes az emberekkel. Mondtam már: nagymama.

Hazafelé a villamoson, ölében harmincéves kézításkájával a kezében, miben a lámpát viszi, a fiatalokra gondol, a színészekre, meg az unokáira, és kicsit össze is keveri őket.

Súgó

Mindenképpen fiatal lány. Kisvárosi lány, az anyja ma is a régi lakásban él, kettesben az ő öccsével, aki értelmi fogyatékos. Ezt a súgólány úgy mondaná, hogy beteg, csak ennyit mondana, ha bárki kérdezné. De nem kérdezik. Őt soha nem kérdezi senki.

Sokat hallgat mostanában. Igazából mindig hallgat. „Másutt jár az eszed?” kérdi idegesen a színésznő, aki délelőtt még kedvesen kérte, jöjjön fel hozzá végszavazni, mert a nyakán a főpróba. „Bocsánat – mondja –, de most nem ez jön”, ezt mondja a színésznőnek a színésznő lakásán, és mutatja a példányt. Kár mutatni, fejből tudja, az összes szerepet, nem mintha érdekelné, kőbánya ez.

Magányos, holott a maga visszafogott módján nagyon csinos. „Istenem, add, hogy ne színész legyen”. Így imádkozik, valahányszor újabb

férfi lép a büfébe, de sajnós színész. Megfogadta, hogy színésszel soha, ezt többnyire be is tartja, és csak ritkán enged mégis az altest nyomorának. Nem iszik. Nem ül a büfében. Mit tesz hát mégis? Sűrűn van otthon, és operát hallgat az albérletében, walkman-en, hogy a szomszédok nyugton maradjanak, merthogy hát sűrűn otthon van. Mindig otthon van, fekszik az ágyon, és nézi, hogy úgy futnak a repedések a falon, akár egy pókháló. „Istenem, micsoda sivatag” ezt gondolja mindig, ha mégis a büfébe ül, és végignézi a férfiakon. „Istenem, nem igaz, hogy sehol egy férfi.” Számolja, hogy már hány éve. „Istenem, micsoda sivatag.” Ezt gondolja, és hallgat. Sokat hallgat mostanában.

Fiatal segédszínésznő, közkeletű nevén stúdiós

Dekoltázsa mélyebb, napszemüvege nagyobb, nevetése hangosabb, mint a vele egykorú fiatal diplomás színésznőé. Az esti színházi büfé dzsungelében pusztán akusztikailag azonnal felismerhető a stúdiósok asztala, a hangerő leírhatatlan.

Próbán a frissen végzett stúdiós felismerhető arról, hogy valóban dolgozik. A munkaéhsége később szokássá szelídül, majd kimúlik.

Hatszor felvételizett hiába a főiskolára, de csak hármat mond, hiszen először belesült, kétszer meg nem készült fel, de tényleg, lelki életből kifolyólag. Később találkozik a színházban felvételi bizottságai volt tagjaival, sőt együtt is dolgozik velük, gyűlölete csendes megvetésbe tompul, sőt, miután majd többször is berúgnak együtt, és együtt gyűlölnék most már másokat, lassan-lassan megbocsát.

Pannon Tükör, 2008/5.

(Németh Ákos 1964-ben született Székesfehérváron. Drámát ír.)